

Gemeente van onze Heer Jezus Christus, lieve mensen,

Een gelijkenis waar Jezus gelijk de uitleg bijlevert,
een heldere uitleg zelfs.

Is daar nog een preek bij nodig?

Is het niet een kant en klaar geheel?

Niets meer aan toevoegen, niets meer aan doen.

Maar zoals dat meestal met Bijbelteksten gaat,
ook met deze uitleg van Jezus erbij,
blijven er genoeg vragen mogelijk.

Jezus wil zijn boodschap duidelijker maken.

Hij vertelt daarom een verhaal.

Hij gebruikt beelden die voor zijn luisteraars
zeer herkenbaar en alledaags zijn:

iemand die graan zaait en knechten in dienst heeft.

Hoe alledaags dit beeld ook is, tegelijk klopt het niet, is het vreemd.
Want wie gebeurt het nu dat er iemand anders expres onkruid
tussen het graan zaait?

Onkruid wordt meestal meegevoerd door de wind,
is toeval, is pech.

En wie zegt er nu dat onkruid niet gewied kan worden?

Iedereen die een beetje verstand van tuinieren of akkerbouw heeft,
weet dat je gewas helemaal verstikt raakt
als je niets aan onkruid doet,

dan heb je niet half zo'n goede opbrengst, niet half zulke mooie planten
als wanneer je de moeite neemt het onkruid voorzichtig te wieden.

Het is een herkenbaar verhaal en

tegelijk een verhaal dat net niet helemaal klopt.

Een vreemd vertrouwd verhaal om iets over God te vertellen.

Vreemd vertrouwd, zo is de Eeuwige bij ons aanwezig.

In het alledaagse leven is een geheim te ontdekken,
voor wie er ogen en oren voor heeft.

Waar de één niets bijzonders ziet, ziet de ander een wonder.

Waar de één zijn schouders ophaalt, kan een ander zich verbazen.

Waar de één denkt dat alles duidelijk is,

kan een ander nog allerlei vragen hebben.

Het verschil is vaak openheid, ontvankelijkheid,
ruimte en aandacht voor het geheim van God met ons,

grond onder onze voeten, basis van ons leven,

niet verklaarbaar met ons verstand of tastbaar voor onze handen,

maar onmiskenbaar onder ons aanwezig.

Een vreemd vertrouwd verhaal over zaaien,
over goed en slecht zaad.
Maar wat is graan en wat is onkruid? Hoe weet een mens dat?
Hier in de tuin groeit van alles, ook dingen die onkruid genoemd worden,
die spontaan aanwaaien,
maar soms levert dat juist de prachtigste planten op.
Zo kon ik de afgelopen tijd genieten van een zee van Vingerhoedskruid.
En sommige planten die ik zelf heb neergezet,
gaan soms zo woekeren, dat ze geen ruimte overlaten aan andere planten.
Wat zijn dan goede en wat zijn dan verkeerde planten?
De praktijk is niet zo zwart-wit als deze gelijkenis van Jezus.

En daar komt nog bij dat vaak genoeg blijkt
dat wat goed of slecht wordt genoemd
niet altijd en overal hetzelfde is.
Wat in de ene periode of plaats als goed of vanzelfsprekend wordt gezien,
dat kan op een ander moment, of op een andere plaats
als wreed of slecht worden gezien.
Denk aan het oordeel over Joden, over slavernij, over vrouwen,
over ongehuwd samenwonen of homoseksualiteit.
En er zijn vast dingen waar wij nu geen enkele moeite mee hebben,
die over zoveel jaar door anderen veroordeeld worden:
onbegrijpelijk dat zij dat toen zo deden of zagen.

Een vreemd vertrouwd verhaal over God en mensen,
deze gelijkenis over zaad.
Als het zaad symbool staat voor mensen,
zijn er dan maar 2 soorten mensen: goed en slecht?
Is dat dan niet erg zwart - wit:
goed of slecht, redding of verbrand worden?
Een beetje goed, een beetje slecht,
is dat niet vaak de praktijk van alle dag?

Wat dan?

Om te beginnen bij het begin: het begint goed:
dat is belangrijk om te bedenken.
Goed zaad, graan zichtbaar, dat gezaaid wordt,
om te ontkiemen, te groeien en vrucht te dragen.
Net als het scheppingsverhaal: en God zag dat het goed was.

En net als in Genesis gaat het vervolgens mis,
onkruid, raaigras, planten die niet de bedoeling waren.
Zoals in Genesis licht en ordening van de Eeuwige komen
en duister en chaos ergens anders vandaan komen,
zo komt hier het goede zaad van God
en komt het slechte zaad, het kwaad, ergens anders vandaan.

De knechten van deze heer reageren zeer menselijk:
aanpakken en oplossen, nu meteen actie, daadkracht.
Maar de heer denkt daar anders over:
rustig wachten tot de oogst, eerst eens even aankijken.
Beeld van goddelijk geduld.
Eerst denken, dan doen, eerst afwachten, tot echt duidelijk is,
welke planten goede vruchten geven en welke niet.

Meteen actie, het kwaad bestrijden.
Dat is waar mensen geregeld om vragen, wat mensen doen.
Oplossen, aanpakken.
Vaststellen wie schuld heeft en afstraffen zonder pardon.
Eens een dief, altijd een dief en meer van dat soort opvattingen.

Maar wat als dat niet zo duidelijk is?
Wat als iets een ongeluk is, een vergissing?
Of, wat als iemand echt verandert, dat kan tenslotte echt wel.
Krijg je dan nog een tweede kans?
Of: Kun je een hele groep verantwoordelijk houden
voor wat een enkeling gedaan heeft,
zoals keer op keer in de geschiedenis gebeurt?

Meteen het onkruid met wortel en tak uitroeien,
dat kan een mooi en voor de hand liggend streven lijken, effectief,
maar uiteindelijk kan het heel verwoestend uitpakken.

In het groot bij de bestrijding van terrorisme:
terrorisme zou met wortel en tak uitgeroeid worden,
maar ondertussen zijn er al heel veel burgerslachtoffers gevallen
en steekt het terrorisme nog geregeld her en der de kop op.
En zo gaat het zo vaak in de geschiedenis,
in het groot en in het klein.
Het kan heel stoer en daadkrachtig klinken:
de kleinste criminaliteit gelijk stevig aanpakken,
zodat het niet erger kan worden.
De praktijk leert dat het tegendeel daarmee bereikt kan worden,
mensen die in een negatieve spiraal komen van kwaad naar erger.
Juist een niet zo meetbare, niet zo opzienbarende aanpak
heeft uiteindelijk vaak meer effect:
jongeren begeleiden bij studie, bij hobby's, bij sport,
ze perspectief bieden, een alternatief geven,
dat is niet stoer, dat lijkt niet daadkrachtig,
maar het kan wel veel goeds brengen op termijn.

In de gelijkenis is opvallend dat het onkruid niet gewied kan worden,
zonder dat het graan ook sneuvelt,
blijkbaar is de boel helemaal door elkaar heen gegroeid met de wortels.

Die vervlochtenheid is symbolisch voor hoe goed en kwaad in enige mate in ieder mens zitten.

Sterker nog, wat in beginsel goed was, kan worden tot kwaad: geloof dat inspireert kan worden tot knellend harnas van regels, zuinigheid kan worden tot gierigheid, leiding geven kan dictatuur worden, vrijheid kan grenzeloosheid worden en daardoor onveilig. Maar ook andersom, mensen kunnen de fout ingaan en ten goede veranderen.

Onkruid dat niet gewied kan worden zonder het graan te schaden. Zo is het elke keer weer in de geschiedenis als mensen een zwart-wit beeld van de werkelijkheid maken, de goeden, dat zijn wij en de slechten dat zijn zij, en als zij dan uit de weg geruimd moeten worden, vallen er steeds weer opnieuw onschuldige slachtoffers.

Als je zaad zaait, dan groeit daar uit, wat je hebt gezaaid, tenzij het niks wordt, dat kan ook nog gebeuren. Maar uit zaad voor wortels groeit geen spinazie of omgekeerd. Als het over mensen gaat, dan groeit een baby in de loop van de tijd uit tot een volwassene. Maar wat voor volwassene dat wordt, dat weet je niet van tevoren, het kan alle kanten op.

De knechten denken te weten wat goed en wat fout is, en hoe ze dat kunnen scheiden. Maar weten wij mensen wel altijd wat goed en wat fout is, zijn goed en fout wel los van elkaar te maken?

Een volgende vraag is dan of Jezus met deze gelijkenis zegt, dat we niets moeten doen aan wat verkeerd is? Laat de boel de boel, zie waar het uitkomt?

Jezus vertelt deze gelijkenis om iets duidelijk te maken over wie hij is, om iets over God te vertellen. Maar hij vertelt deze gelijkenis ook om mensen aan het denken te zetten. Hoe zit het eigenlijk, klopt het wel wat ik denk?

De knechten mogen geen onkruid wieden. In de bijbel is wraak of vergelding iets dat God toebehoort, niet als sadist die er genoeg in scheidt mensen te verdoemen, maar het goddelijk oordeel, dat vol geduld en genade is, een oordeel ingeven door liefde voor mensen.

In deze gelijkenis gaat het er vooral om dat het oordeel niet aan mensen is, maar aan God. Het is geen aansporing om passief te blijven bij onrecht of kwaad.

Deze gelijkenis is vooral een waarschuwing:
denk niet te snel dat je weet hoe het zit,
een mens kan zich makkelijk vergissen
en de goede plantjes met het onkruid tegelijk uittrekken.
En een oproep om geduld te hebben,
om mensen niet gelijk voor eens en voor altijd te veroordelen,
maar om mensen een nieuwe kans te geven,
zoals God ons in zijn grote geduld steeds weer nieuwe kansen geeft.

Ik lees er ook een belofte in:
waar mensen steeds weer tekort schieten
in hun pogingen het kwade uit te bannen,
is er Gods belofte dat er een tijd komt,
dat goed en kwaad gescheiden zullen worden,
Gods belofte dat het goed zal zijn.
Het kwade heeft niet het laatste woord,
de spiraal van geweld zal eens voorgoed doorbroken worden,
Er komt een tijd dat we daar van bevrijd zullen worden.
Niet dat de halve mensheid afgeschreven wordt,
en de andere helft niet,
maar dat de hele mensheid van al het kwaad verlost wordt
en wij allen als kinderen van God in vrede en rechtvaardigheid
op deze aarde wonen.

Moge het zo zijn. Amen